

Εισαγωγικό σημείωμα

Τὰ δημοτικά τραγούδια τοῦ Βιετνάμ πηγάζουν ἀπὸ μιὰ προφορική παράδοση χιλίων καὶ πλέον χρόνων καὶ ἴσως ἦταν ἐξέλιξη μιᾶς αὐστηρῆς ἀφηγηματικῆς παράδοσης ποὺ πᾶει 4.000 χρόνια πίσω. Ἡ προφορική αὐτὴ παράδοση σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν παράδοση τοῦ γραφοῦ λόγου τῆς χώρας εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κινεζικὲς ἐπιρροές, κι ἔτσι εἶναι μιὰ πιὸ γνήσια ἔκφραση τῆς Βιετναμέζικης ψυχῆς.

Τὰ τραγούδια εἶναι γνωστὰ σὰν «ἐλεύθερα τραγούδια» (ca dao) γιὰτὶ ὁ ἐκτελεστὴς τοὺς ἔχει ἀπεριόριστη ἐλευθερία στὴν χρῆση τῶν δίστιχων, ποὺ εἶναι ἡ βασικὴ μονάδα τῶν τραγουδιῶν, ἀρκεῖ νὰ χρησιμοποιοῦται σωστὰ μέτρο, τόνο, ὁμοιοκαταληξία. Κυρίως τραγούδια τῶν ἀγροτῶν, τραγουδιῶνται συνήθως χωρὶς τὴ συνοδεία μουσικῶν ὀργάνων καὶ δίχως βοηθητικὰς χειρονομίες γιὰ τὸ τέλειωμα τῆς ἔκφρασης. Οἱ μελωδίες τοὺς ποικίλλουν.

Τὰ παρακάτω εἶναι μιὰ ἐκλογή ποὺ ἀποσκοπεῖ νὰ σκιαγραφήσει τὴν θεματικὴ ποικιλία τῶν τραγουδιῶν: ἔρωτας, οἰκογένεια, φύση, θρησκεία, καθημερινότητα, ὡς καὶ τραγούδια περιγελαστικά. Πάνω ἀπὸ τὰ μισὰ ἠχογραφήθηκαν στὸ Νότιο Βιετνάμ γύρω στὰ 1972, ποὺ δείχνει πὺς ἡ παράδοση εἶναι ἀκόμα ζωντανή καὶ ποὺ ἴσως θὰ μπορούσε κάτι νὰ μᾶς πεῖ γιὰ τὸ θαῦμα τῆς ἐπιβίωσης αὐτοῦ τοῦ καταταρνανισμένου λαοῦ.

(Τὶς μεταφράσεις αὐτὲς τὶς χαρίζω στὴν ἀδερφή μου).

Τὰ τραγούδια

1

Δυὸ διόσπυρους κρατῶ	στὶς χοῦφτες μου
ἕναν ξινὸν τοῦ ἄντρα μου	γλυκὸν τοῦ ἀγαπητικοῦ μου
τὶς νύχτες ποὺ τὶς περνῶ	χαϊδεύοντας τὴν κοιλιά μου μ' ἀνα-
στενάγματα	
τὸν ἄντρα μου τὸν ξεχνῶ	μοῦ λείπει ὁ ἀγαπητικός μου.

2

Μπαίνω στὸ χωράφι καὶ τὰ φυλλοκάρδια μου ξεχειλίζουν λύπη
μαξεύω τὸ ρύζι δεμάτια κι ὀρμᾶν τὰ δάκρυα ποτάμια
ποῖός φταίει ποῦχασα τοῦ καραβιοῦ τὸν πηγαϊμὸ
ποῖός ἔκανε τοῦτο τὸ ρηχὸ ποτάμι ποὺ χωρίζει κι ἀπὸ καὶ κι ἀπὸ δῶ.

3

Μικρὸ μικρούλι τὸ φοινικοκάρυδο

σημαδεμέ σημαδεμένος ό φλοιός του
τῇ μιᾷ πηγαίνεις σέ σχολεῖο κοντινόν·
τὴν ἄλλη σ' ἄλλο μίλια μακρινόν
παντρευτήκαμε σάν ἡμουνά δεκατριῶν
κι εἶμαι ὄλο κι ὄλο δεκαοχτώ;
ἔξω στό δρόμο εἶμαι ἀκόμη νιά
στό σπίτι πέντε παιδιῶν μητέρα.

4

Ἄν εἶσαι ἄντρας πρέπει νά τ' ἀποδείξεις πῶς σοῦ πρέπει τ' ὄνομα
στό τραπέζι θά πρέπει ἐπιτήδεια τό ρύζι· τό καμμένο ἀπ' τῇ γαδά-
θα ν' ἀποξύσεις
τά πιάτα ὕστερα νά τρίψεις τῇ σκούπα νά γραπώσεις κι ἔμπαθα νά
σκουπίσεις
καί στό κάλεσμά της βροντώδη ν' ἀπαντήσεις Νά με καλή μου
νά με.

5

Ἡ αὔρα ταραῖζει μπανανόφυλλα στό πίσω τοῦ σπιτιοῦ
σέ χολώνει ἡ δεύτερη κυρά σου πού δέν φροντίζει τὰ παιδιὰ
τά παιδιὰ μ' ἓνα στήν κάθε ἀγκαλιά
πεῖτε μου ποιό χέρι θά τραβήξει νερό ποιοῦ θά ραντίσει τό ρύζι.

6

Ὁ πελαργός εἶναι ἀσβεστόλευκος
θές νάσαι δευτερογύναικα τοῦ πατέρα μου; ἔλα
δέν δέρνει ἡ μάννα μου μήτε μαλώνει
μόνο τροχάει μαχαῖρι καί σέ ξεκοιλιάζει.

7

«Τι ὁμορφὴ ἡ φάτσα σου σάν θάζεις τὰ φτιασίδια
πόσους δαστάει ἡ θάρκα σου πόσους παλληκαράδες.
«Πλατιά μακριὰ καί βαθύπατη εἶναι ἡ θάρκα τούτη
παληότερα κουβάλησε τό φέρετρο τοῦ πατέρα σου.

8

Πρῶτον σέ θαυμάζω γιά τὰ μαλλιά σου φτιαγμένα σάν τὴν οὐρά
τοῦ πετεινοῦ
δεύτερον σ' ἀγαπῶ γιατί μιλάς χαριτωμένα
τρίτον σέ ἀγαπῶ γιά τὰ χαρακτηριστικά σου πού εἶν' σκέτη γλύκα
νά τὰ κοιτᾷς
τέταρτον σ' ἀγαπῶ γιά τὰ φορέματά σου ὅλα τό ἴδιο χρῶμα
πέμπτον σέ ἀγαπῶ γιατί ἔχεις κοκκαλάκια στά μαλλιά καί μιὰ
κινέζικη δεντάλια στό χέρι

ἔκτον σὲ ἀγαπῶ γιατί εἶναι πράσινα τὰ μαλλιά σου
ἑβδομον σ' ἀγαπῶ πού σ' ἔφεραν στὸν κόσμον οἱ γονιοί σου
ὄγδοον σ' ἀγαπῶ γιατί τὰ μάτια σου τὰ φοινικίσια μὲ κοιτάζουν
λατρεμένα

ἔνατον σ' ἀγαπῶ γιατί θὰ παντρευτοῦμε καὶ θὰ ζήσουμε παρέα
δέκατον σ' ἀγαπῶ πού δὲν θὰ παντρευτεῖς ἄλλο κανέναν ἀπὸ ἐμένα

9

Ἐκεῖνο τ' ἀψηλὸ βουνὸ ποιοὺς τῶχτισε ἔτσι ἀψηλὸ
ἐκεῖνο τὸ βαθὺ ποτάμι ποιοὺς τῶσκαψε τρίσθαθο

10

Μικρούλη κοιμήσου κοιμήσου καλὰ
ἢ μάννα πάει στὴν ἀγορὰ ὀργώνει τὸ χωράφι ὁ πατέρας
οἱ γονιοί μας μοχθοῦν γιὰ τὴ θρέψη μας
τὸ ρύζι καὶ τὰ ροῦχα νὰ κάνουν τὴ γῆ βίος μας καλὸ
μεγάλωσε μικρούλη σπούδασε καλὰ
φρόντισε τὴ πατρίδα μας τὰ ποτάμια τῆς τὰ βουνὰ
γίνε ἀντάξιός τῆς γενιᾶς τοῦ Λὰκ — Χόνγκ
ἀν' ἀληθέσουν οἱ ἐλπίδες τους τῶν γονιῶν μας τὰ πρόσωπα θὰ
πλατύνουν μὲ χαμόγελα.

11

Ἡ καμπάνα τῆς πάγοδας Λιν—Μου χτυπάει
ξυπνάει τὴν νυσταγμένη ψυχὴ
κεντάει κι ὑπενθυμίζει ἓνα χρέος
σὲ ξεπλένει ἀπὸ τοῦ κόσμου τὴ σκόνην
μιὰ θάρκα διαθαίνει // στίς πέρα χῶρες.

12

Τὴν προσευχή του ἔλεγε τὴ Νάμμο Ἀζίντα
ὅταν τὴν εἶδε στὰ νερὰ γιὰ καθούρια κοντὰ στὴν ἐκκλησιά
ὁ ἅγιος νοῦς του πῆρε νὰ τραυλίζει
σχόρπισε τίς γραφές του καὶ πῆγε νὰ τὴν ὀρεῖ πού σὰν ἡ γῆ νὰ
τὴν κατὰπτε
μέσα ἔξω πῆγαινε ὁ παπᾶς ὁ φουκαρᾶς μὲς σὲ κουδούνισμα ἀπὸ
χάντρες
καὶ σὰν ἀπλὸς ἀρχάριος δὲν ἤξερε τί νὰ κάμει.

13

Ἀκόμα καὶ μὲ σταυροδοκάρια καρφωμένα
τὰ καλαμογέφυρα εἶν' ἐπικίνδυνα στεριωμένα βαρὺς ὁ μισεμὸς
βαρὺς ὁ μισεμός; ἔ τότε γύρνα στίς παλλίροιες γιὰ καθούρια
στο ποτάμι γιὰ ψάρια καὶ στὴ δική μας σπιθαμὴ γῆς καρπούζια.

Κάθε πού λάμπουν οί πάπιες τὸ σούρουπο οί ἐρωδιοὶ πετοῦν
ὁ κύριος ἐλέφας τσακίζει τὸ ζαχαροκάλαμο κι εὐθὺς δρασκελίζει
στὴ ζούγκλα

θὰ τὸν ἀκολουθήσω νὰ κόψω σχίνα
νὰ τὰ κουβαλήσω σπίτι νὰ σοῦ φτιάξω σφεντόνα νὰ γυρολογᾷς
νὰ πουλᾷς χωρὶς χαμένα κέρδος εἶναι κι αὐτὸ
ἐμπρὸς κοίτα τοῦ ἡλίου τὴν ὄψη τοῦ φεγγαριοῦ.

15

Κάμποσοι μεταφυτεύουν τὸ ρύζι γιὰ μεροκάματο
μὰ ἐγὼ ἔχω ἄλλους λόγους
κοιτάω τὸν οὐρανὸ τῇ γῇ τὰ σύννεφα
σπουδάζω τῇ βροχῇ τίς νύχτες τίς μέρες
παρακολουθῶ φυλάω σκοπιὰ ὥσπου τὰ πόδια μου
γίνονται πέτρα ὥσπου νὰ λυώσει ἡ πέτρα
ὥσπου νὰ καθαρίσει ὁ οὐρανὸς κι ἡ θάλασσα νὰ ἡρεμήσει
τότε ἡσυχάζω.

16

Πῶς νὰ τοὺς εὐχαριστήσεις ὅλους
χαλᾷς σὰν ἄσωτος γελᾷς
σφιχτὸς τσιγγούναρος σὲ χλευάζουν
εἶσαι ψηλός; στέκα σὲ φωνάζουν
μικρόσωμος; κοντὸς σοῦ κολλᾷς
ντοῦρος; χοντρούλιακας σὰν χοῖρος
ἀδύνατος; κοκκαλιάρη φουκαρᾶ νὰ μιὰ στὰ πλευρά.

17

Ἡ ἐρωδιίνα ἔκανε ἐρωδιόπουλα
ἡ μάννα πάει γιὰ γαρίδες τὰ πιτσιρίκια εἶναι στὴ φωληὰ
μακριὰ πέταξε ἡ μαμὰ - ἐρωδιίνα
νὰ κατεβεῖ νὰ τυλιχτεῖ ἀπὸ τ' ἀδέρφι τὸ χέλι
κοντὰ ἓνας ἄνθρωπος σὲ μιὰ θάρκα
γλυστράει ἀνάμεσα στὰ βούρλα νὰ πιάσει χέλια καὶ παπιὰ
καθὼς κονταρίζει ἀδέξια βροντάει τὴν πρῶρα
τ' ἀδέρφι τὸ χέλι βουτάει στὰ θαθεῖα πέταξε ἡ μάννα.

18

Οὔστ! ζαρωμένε δράκοντα
φεύτικε δράκοντα ἴσαμε τὸ δάχτυλό μου
μικρὸ σαυράκι
δρόμο! δίνε του

Ξέω απ' τ' ἀχνάρια μας
 μακριὰ απ' τὸν δρόμο γιὰ τὸ πηγάδι
 τὸν δρόμο ποὺ κατεδάζει στὸ ποτάμι
 μπρὸς ἀπὸ κεῖ ποῦρθες
 ἄντε στὸν ὠκεανὸ θαθεῖα
 σέρνου κάτω ἀπὸ κούτσουρα ὕγρα
 κάτω απ' τὸ μέγα δάσος
 θαθεῖα κάτω απ' τῆς νύχτας τὸν θυθὸ ἐκεῖ θαθεῖα
 μπρὸς ἀπὸ κεῖ ποῦρθες
 ἄλλοιῳς θὰ σὲ κάνουμε στάχτη.

19

Τὸ μίσος γιὰ τοὺς ἀμερικάνους θὲ νὰ κρατήσῃ χίλια χρόνια
 χρόνους ἑφτά τώρα μᾶς ἀχρηστεύουνε τὸ νότο
 βάζω στὸν ὦμο τὸ ντουφέκι καὶ πάω γιὰ τὸν πόλεμο
 κοριτσίσινα τὰ δικά σου καθήκοντα εἶναι τὸ σπῖτι ὁ κῆπος τὰ
 χωράφια.

20

Βαρὺς καὶ μελαγχολικὸς σκέφτομαι τῇ νεκρῇ μου μάννα
 τὸ στόμα της νὰ μασουλᾷ τ' ἄσπρο ρύζι ἢ γλώσσα νὰ καθαρίζῃ
 ψαροκόκκαλα
 τὸ κόκκινο ὕφασμα σκεπάζει τὸν καθρέφτη
 οἱ ἄνθρωποι στὴ χώρα τους θὰ πρέπει ν' ἀγαπιῶνται μεταξὺ τους.

Σημειώσεις

Οἱ μεταφράσεις ἔγιναν απ' τ' ἀγγλικά. Τὰ τραγούδια σταχυο-
 λογήθηκαν ἀπὸ τρεῖς συλλογές. Προσπάθησα νὰ διατηρήσω ὅσα
 απ' τὸ μέτρο καὶ τὴν ὁμοιοκαταληξία τῶν τραγουδιῶν ἔχουν πε-
 ράσει στὴν ἀγγλικὴ μετάφραση. Δὲν χρησιμοποιοῦ στίξη παρὰ
 μόνο γιὰ τὸ κλείσιμο τῶν τραγουδιῶν καὶ γιὰ μερικὲς ἐρωτημα-
 τικὲς κι ἐπιτατικὲς ἐκφράσεις ποὺμποροῦν νὰ διαβαστοῦν ἀλ-
 λοιῳς. Νομίζω ὅτι ἡ διαίσθηση τοῦ ἀναγνώστη - ἀκροατῆ τῶν
 τραγουδιῶν εἶναι ἡ πιὸ σωστὴ προσέγγιση απ' τὴν πλευρὰ αὐτῆ.
 (Ἡ δική μου διαίσθηση ἔπιασε μερικὰ χρονικὰ διαστήματα μέ-
 σα στὸν στίχο, ποὺ τὰ ὑποδηλώνω μὲ διαστήματα χώρου). Τέ-
 λος, στὰ τραγούδια 11, 12 ἡ ἀγγλικὴ μετάφραση καταργεῖ τὴν
 δίστιχη ὑπόδομή τῶν τραγουδιῶν. Ἔτσι σημειῶνω τὴν πιθανό-
 τητα δίστιχου: στὴν τελευταία γραμμὴ τοῦ 11 — ἡ τρίτη γραμ-
 μὴ καὶ ἡ τέταρτη σὺν πέμπτῃ στὸ 12.

Ἴσως οἱ παρακάτω ἐπεξηγήσεις εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ ἕνα κα-
 λὸ διάβασμα τῶν τραγουδιῶν ποὺ ἀναφέρονται:

(5) συνηθίζεται οἱ ἄντρες νᾶχουν περισσότερες ἀπὸ μία συζύγους.

(7) στὴ Χούε, τουλάχιστον, οἱ κοπέλλες θαρκάρηδες, ἰδίως τὴ νύχτα, διασκεδάζουν τοὺς ἐπιβάτες τοὺς μὲ τραγούδια καὶ κάποτε - κάποτε καὶ μ' ἄλλα χατήρια. Ἐμμετρα πειράγματα εἶναι κάτι τὸ συνηθισμένο ἀνάμεσα στὰ δύο φύλα, ἀλλὰ συνήθως τὸ παίγνιο δὲν εἶναι τόσο τραχύ, ὅσο σ' αὐτὰ τὰ δύο δίστιχα.

(σημείωση τοῦ ἀμερικανικοῦ μεταφραστῆ).

(9) πρόκειται γιὰ νανούρισμα.

(10) πρόκειται γιὰ τὸ βιετναμέζικο λογοπαίγνιο πάνω στὸ ὄνομα τοῦ μυθολογικοῦ προγονικοῦ βασιλείου, Au Lac, καὶ τοῦ ὀνόματος ἑνὸς πουλιοῦ, τοῦ Lac—Hong. ποὺ πετάει νότια. καθὼς κἀνανε οἱ Βιετναμέζοι στὴν ἱστορική πορεία τοὺς γιὰ τὸ Νότο. . . . ποὺ ἀνακόπηκε ἀπ' τοὺς Γάλλους. (σημ. ἀμερ. μετφρ.)

(11) πέρα χωρες (ἀπόδοση τῆς ἀγγλικῆς μετάφρασης western lands) : ὁ τόπος τῆς αἰωνίας ἀνάπαυσης τῶν πιστῶν Βουδ-διστῶν.

(15) γιὰ τίτλος θὰ ταίριαζε: ὁ καλὸς γεωργός.

(18) πρόκειται γιὰ ξόρκι.

(20) τὸ κόκκινο ὕφασμα κι ὁ καθρέφτης συμβολίζουν τὸν ἥλιο, «τὴν ὄψη τ' Οὐρανοῦ», τὸ πιὸ σπουδαῖο σύμβολο τῆς τριάδος Οὐρανός, Ἀνθρώπος, Γῆ. Ἀκόμη ὁ καθρέφτης εἶναι ἀπὸ τὰ κύρια ἐμβλήματα τοῦ αὐτοκράτορα, ποὺ θεωρεῖται θεόσταλτος καὶ τὸ ἔργο του εἶναι νὰ φέρει οὐράνια ἁρμονία στὴ γῆ. Συνήθως οἱ οἰκογενεῖς ἀκόι τάφοι ἔχουν ἕναν καθρέφτη πλαισιωμένον ἀπὸ κόκκινο ὕφασμα. Ὅταν τὸ ὕφασμα σκεπάζει τὸν καθρέφτη, εἶν' ἐνδειξη πὼς τὸ ἔθνος, οἰκογένεια πρὸς οἰκογένεια, ἔχει ἐπίγνωση μιᾶς κοινωνικῆς ἁρμονίας ποὺ ἀντικατοπτρίζει τὴν ἁρμονία τῶν οὐρανῶν.

Εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα, σημειώσεις μετάφραση ἀπ' τ' ἀγγλικά

Χρήστος Τσιάμης